

בסוטה הכוונה לבגד מלוכלך. טעם הפסול, שאין זה "לכבוד ולתפארת" (ראשונים), ואפילו כתם קטן הניכר פוסל (תפארת ישראל).

באשר לבגדים חדשים ושחוקים, הגמ' אומרת שלכתחילה מצוה בחדשים ובדיעבד העובד בשחוקים עבודתו כשרה. דעת רש"י וסיעתו שהצורך בחדשים הוא משום נוי המצוה ככל המצוות, ונראה שלדעתם הרי זו מצוה מן המובחר. לעומת זאת הרמב"ם סובר שאף זה בכלל החיוב "לכבוד ולתפארת", ומכל מקום בגד שחוק מעט אינו פוסל, כי אין זו סתירה גמורה ל"כבוד ותפארת".

המושג "חדשים" אינו מוגדר כל צרכו, אבל מצאנו בראשונים הגדרה שעל פיה גם בגד משומש דינו כחדש, ובלבד שעודנו שער ואינו משופשף (מפרשי הספרא). בשחיקה מרובה מאד, נראה שלדעת הרמב"ם והמאירי הרי זה פסול לגמרי, וזהו "מטושטש".

בגד שחוק. בד זה נשחק ולכתחילה אינו ראוי לשמש בקודש, מפני שאינו נחשב "לכבוד ולתפארת" (רמב"ם).

סיכום

נאמר בגמ' שבגד "מטושטש" פסול, ולדעת רש"י ותוס'

מערכה כט. כהן העובד כשבגדיו קרועים (יחב)

לספר המצוות, ל"ת קסג), שהדין שבגד מקורע פוסל את העבודה נובע מהאיסור לעבוד מחוסר בגדים, שכן העובד בגדים קרועים "אינו לבוש בהם במקום הקרע"², וכן דעת הר"ן (סנהדרין כב, ב). לפי שיטתם מסתבר, שאם הקרע מועט ואינו גורם לגילוי הגוף, כגון שלא נחסר חלק מן הבגד – עבודתו כשרה (ראש המזבח).

דין הכהן שעבד בבגד קרוע, ובשאר הבגדים הפסולים בברייתא

דעת הרמב"ן (שם), שמכיוון שהעובד בבגד קרוע דינו כמחוסר בגדים – הרי זה חייב מיתה בידי שמים. כך דעתו גם לגבי הלוש בגדים מסולקים, הנזכר בברייתא זו: "וכן פסלו שם מסולקין עצמן דלינתהו מעיקרא מן הטעם הזה בעצמו, לפי שאין כל גופו לבוש בהם"³.

הרמב"ם הנ"ל לא ביאר מה דינו של הכהן העובד בכל הבגדים הללו, ונחלקו אחרונים בדעתו: הרדב"ז (הל' ביאת המקדש א, טו) ובעל מנחת חינוך (מצוה קג) סוברים, שלדעתו ולדעת רש"י, שטעם הפסול משום "לכבוד ולתפארת", אין

בברייתא נאמר, שכהן העובד כשבגדיו "מקורעין" – עבודתו פסולה. יש לברר את מקור הדין וגדרו, מה דין הכהן שעבד בבגד קרוע, ואיזה קרע פוסל את העבודה?

החיסרון בבגד קרוע

רש"י מפרש: "מקורעין... דלאו בגד הוא הראוי לעבודה, דבעינן 'לכבוד ולתפארת'". מדבריו משתמע שלא מדובר על קריעה גדולה המבטלת מהבגד שם 'בגד' (כגון לעניין קבלת טומאה, ראה להלן צד, ב), אלא גם על קריעה מועטת, וטעם הפסול, שהבגד אינו מפואר כראוי לעבודה. כך גם דעת הרמב"ם (הל' כלי המקדש ח, ד), הכותב: "בגדי כהונה מצותן שיהיו חדשים נאים ומשולשלים כדרך בגדי הגדולים, שנאמר 'לכבוד ולתפארת'. היו מטושטשים או מקורעים... עבודתו פסולה". משמעות הדין, שעיקר מצותם של בגדי הכהונה הוא שיהיו לכבוד ולתפארת, ולפיכך, כשאינם ראויים לכך – פסולים (טהרת הקודש)¹.

בניגוד לדברי רש"י והרמב"ם כותב הרמב"ן (בהשגותיו

מקילה ל"חדשים", שכל משך השנה הראשונה לשימושם הרי הם חדשים.

1. במערכה הקודמת התבאר, שלדעת רש"י וסיעתו כל מה שנלמד מ"לכבוד ולתפארת" – מעכב, ואילו הרמב"ם מבחין בין דרגות שונות של העדר "כבוד ותפארת".

2. לשון הרמב"ן: "שהבגדים הקרועים הם כמי שאינם והוו ליה מחוסר בגדים שימש... והפסול הוא מדין מחוסר בגדים, שאינו לבוש בהם במקום הקרע, וכן פסלו שם מסולקין... מן הטעם הזה בעצמו, לפי שאין כל גופו לבוש בהם". מתחילת דבריו משתמע שלבגד הקרוע אין שם 'בגד', וכאילו חסר לגמרי, ואילו בהמשך משתמע שהבגד קיים, והחיסרון הוא בכך שאינו מכסה את כל גופו.

3. על דעת הרמב"ן ב"מטושטשין" עיין במערכה הקודמת הערה 4.

הכיפורים. כלומר, תוס' מבינים שהדרשה "ילבש - לרבות השחקין" נאמרה על הפסוק: "כתונת בד קודש ילבש" (ויקרא טז, ד), העוסק בבגדי הלבן של הכהן הגדול ביום הכיפורים, ובאה לומר שניתן להשתמש בבגדי השנה שעברה. אם אכן זו כוונתם, הרי שהחמירו מאד בגדר "חדשים", ולדעתם שימוש בן יום אחד בלבד מחשיב את הבגדים כשחוקים, הכשרים רק בדיעבד (אם כי, מלשונם הנ"ל משמע ש"שחוקים" כשרים לכתחילה). אבל פירוש זה לגמ' תמוה, שכן בגמ' ובספרא (צו פרק ב, א) משמע בבירור שהדרשה נאמרה על "ומכנסי בד ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג) האמור בתרומת הדשן. גם משתמע בגמ' שלדעת רבי, שהוא הדורש "לרבות את השחקין", בגדי הלבן של יום הכיפורים טעונים גניזה ואסורים בשימוש לשנה הבאה. ומכח קשיים אלה פירש בשיח יצחק את תוס', ש"בכל שנה יעשו בגדים חדשים" לתרומת הדשן. על פי זה משתמעת הגדרה

קרוע פסול, אלא ישנו מעמד מיוחד של כהן הלוּבש בגד קרוע (של קודש, או אף של חול), שאסור לעבוד, ואף להיכנס מן המזבח ולפנים⁵. זאת, כשהקרע בשיעור טפח, כקריעת אבלים (ספר החינוך, מצוה קנ), וכלשון הרמב"ם (הל' טו שם): "כדרך שקורעין על המתים".

מושג זה של 'קרוע בגדים', כאישיות בעלת דינים מיוחדים כשתויי יין ופרועי ראש, אינו מופיע בדברי חז"ל במפורש (מרומי שדה בסוגיין), ומקורו של הרמב"ם הוא הפסוק האמור ודברי התורה כהנים בעניינו. אכן, הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות שם) חולק על הרמב"ם, וסובר שפסוק זה נאמר כהוראת שעה לאהרן ובניו, שלא להתאבל על מות נדב ואביהוא, ואילו האיסור לדורות בעבודת כהן פרוע ראש מבוסס על הלכה למשה מסיני, המוזכרת גם ביחזקאל (מד, כ-כא): "ופרע לא ישלחו... ויין לא ישתו". ממילא, אין להשוות בין קרועי בגדים לפרועי ראש, שכן קרועי בגדים לא הוזכרו ביחזקאל. ראה לדבר, שהסוגיה בסנהדרין ותענית, הדנה בפרועי ראש, מביאה את הפסוק ביחזקאל ולא את הפסוק בויקרא, ואינה מזכירה קרועי בגדים.

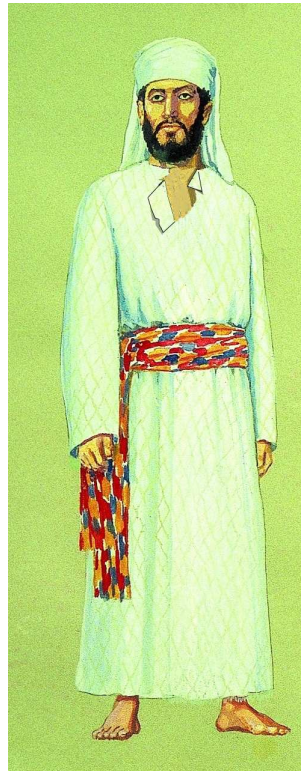
ההבדל בין 'קרוע בגדים' ל'בגדיו מקורעין'

שיטת הרמב"ם טעונה בירור: כיצד יתכן שעבודתו של קרוע בגדים כשרה, בעוד כהן שבגדיו מקורעין – עבודתו פסולה?!⁶ השאלה חמורה יותר לדעת הרדב"ז וסיעתו, הסוברים שלדעת הרמב"ם מי ש'בגדיו מקורעין' אינו חייב מיתה: 'קרוע בגדים' חייב מיתה ועבודתו כשרה, ואילו 'בגדיו מקורעין' פטור ועבודתו פסולה!

סתירה זו נדונה בהרחבה באחרונים, ויישבו אותה בדרכים שונות, המבחינות בין אופנים שונים של קריעה: א. 'בגד מקורע' הוא בגד שבו קרעים מרובים, ובכך בטל ממנו שם בגד, ודין הכהן כמחוסר בגדים, שעבודתו פסולה. 'קרוע בגדים' הוא בגד שבו קרע אחד בשיעור טפח, כאמור, והבגד נחשב כקיים, ולכן עבודת הכהן כשרה⁷. ב. 'בגד מקורע' הוא בגד גרוע שנקרע מחמת בלאי, ואילו 'קרוע בגדים' הוא בגד

על כך חיוב מיתה. לעומת זאת הר"י קורקוס (הל' ביאת המקדש א, טו, מהדו' פרנקל עמ' קא) כותב שכוונת הרמב"ם שדינו כמחוסר בגדים, וחייב מיתה⁴, וכך צידד בקרן אורה כאן, וכן דעת התפארת ישראל (חומר בקודש, פ"א ס"כ).

שיטת הרמב"ם: 'קרוע בגדים' דינו כפרוע ראש

עניינו של כהן הלוּבש בגד קרוע נדון ברמב"ם במקום נוסף, בהל' ביאת המקדש (א, יד), שם פוסק הרמב"ם: "דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש – אחד הוא, שנאמר: 'ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו' (ויקרא יו), הא אם עבד והוא קרוע בגדים – חייב מיתה בידי שמים, אע"פ שעבודתו כשרה ולא חיללה". זאת, בדומה לפרוע ראש (הל' ט שם).

דינו של פרוע ראש שעבד במקדש נדון בסוגיה בסנהדרין (כב, ב) ובתענית (יז, ב), ומבואר בגמ' שם שהוא חייב מיתה בידי שמים. באשר לשאלה האם עבודתו כשרה, מסקנת הגמרא שם אינה ברורה ושנויה במחלוקת ראשונים, ושיטת כמה ראשונים כדעת הרמב"ם, שאע"פ שהוא במיתה – עבודתו כשרה (עיין מערכה כד). אולם הרמב"ם

מוסיף לחדש, שקרוע בגדים דינו כפרוע ראש, על פי הפסוק הנ"ל: "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו". לדעתו, המושג 'קרוע בגדים' אינו רק דין בהלכות בגדי כהונה, שבגד

4. גם בקרית ספר (הל' כלי המקדש פ"ח) צירף לדברי הרמב"ם את טעמו של הרמב"ן, ונראה שסבר שאין נפקא מינה ביניהם.

הריק"ו מדייק כן מהרמב"ם בהל' ביאת המקדש ט, טו, הכותב: "נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר... מחוסר בגדים, יתר בגדים, פרום בגדים... כל אלו פסולין לעבודה ואם עבדו חיללו". מכיוון שלא מנה את מי שבגדיו קרועים, על כרחך הרי הוא כלול במחוסר בגדים, וממילא משמע שדינו כמותו, וחייב מיתה (וכן דייקו אחרונים נוספים).

ברם, יתכן שהרמב"ם כללו כאן בגדר מחוסר בגדים לעניין פסול העבודה בלבד, שזוהו הנושא כאן, ולא הזכיר חיוב מיתה כלל. עוד יש לומר, שהרמב"ם כולל דינים אלה במושג 'פרום בגדים', ולפיכך דקדק לכתוב בהמשך 'חוץ מקרוע בגדים', להורות שיש אופני פרימה שבהם העבודה פסולה, והיינו כשהבגדים קרועים לגמרי (עיין סוטה ז, א ברש"י ד"ה ואם נפרמו: "פרימה גדולה מקריעה, שנקרעה לקרעים הרבה", וכ"ב בפירוש המשנה לרמב"ם שם פ"א מ"ה). אם כן, אין להסביר בכך את השמטת הדין של בגדים מסולקים.

5. שם, הל' טו. בעניין זה קיימת מחלוקת שיטתית בין הרמב"ם לרמב"ן, באשר

לאמור במשנה בכלים (פ"א מ"ט) ששתויי יין ופרועי ראש אסורים להכנס בין האולם ולמזבח. הרמב"ם (סה"צ ל"ת עג, קסג, קסד) סובר, שאיסור זה הוא מדאורייתא, גם בכניסה שלא לעבודה, והוא הדין לקרועי בגדים; ואילו לדעת הרמב"ן (בהשגות ל"ת עג), איסור כניסת שתויי יין ופרועי ראש לבין האולם ולמזבח הוא מדרבנן, ולא נאמר על קרועי בגדים כלל.

6. סתירה זו מצויה גם בסמ"ג, ההולך בעקבות הרמב"ם בשתי הלכות אלה (עשה קעג ול"ת שב).

7. מהר"י קורקוס, הל' ביאת המקדש א, טו (עיין שם באריכות, וכתב, שאם יש קרע אחד בלבד, ואינו למעלה כדרך הקורעים על המת אלא למטה, עבודתו כשרה ואינו חייב מיתה, מאחר שאינו כלול בשני הדינים הללו); רדב"ז (שם הל' יד, ובתשובה ח"ה סי' צא); מעשה רוקח (כלי המקדש שם); קרן אורה; גליון רעק"א (כלי המקדש שם); טהרת הקודש; רש"ש על הרמב"ם כלה"מ שם; בית הלוי (ח"א ב, א). הבחנה זו בין שני מיני קרועי בגדים יש לה יסוד כבר בדברי הר"ן בסנהדרין (כב, ב), עיין שם. בתפארת ישראל (בהקדמתו לקדשים, 'חומר בקודש' פ"א אותיות א, כ) פקפק בתירוץ זה, שאינו מתיישב יפה בלשון הרמב"ם. לדעתו, די בקרע כלשהו הניכר לעינינו כדי לפסול את העבודה ולחייב מיתה בידי שמים.

כו). קרוע בגדים, שעבודתו כשרה, הוא מי שלבש בנוסף לבגדי הכהונה בגד חול קרוע.

ברדב"ז משתמע אחרת: בגד הקרוע קרע אחד – הכהן חייב מיתה, ועבודתו כשרה, ואילו כשקרוע קרעים רבים – אינו חייב מיתה, ועבודתו פסולה. נראה שטעם הדבר, שיש חומרה בקרע אחד יותר מקרעים רבים לעניין חיוב המיתה, משום שנראה כאבל, ואילו בקרעים מרובים אינו נראה כאבל, אלא "כדרך הפחותים שאינם מקפידים על עצמם", כלשונו.

סיכום

הלובש בגד כהונה קרוע, עבודתו פסולה. טעם הדבר, שאינו "לכבוד ולתפארת" (רש"י), או משום שהבגד חסר במקום הקרע, ודינו כמחוסר בגדים (רמב"ן). לדעת הרמב"ן, הכהן אף חייב מיתה בידי שמים. הרמב"ם אף הוא פוסק שעבודתו פסולה, ונחלקו אחרונים בדעתו האם חייב מיתה (מהר"י קורקוס) או לא (רדב"ז; מנחת חינוך).

במקום אחר כותב הרמב"ם הלכה הפוכה, שקרוע בגדים כדרך הקורעים על מת חייב מיתה, אך עבודתו כשרה. זאת, על פי הפסוק בויקרא (י"ו) המשווה את דינו לפרוע ראש, בצירוף הסוגיה בסנהדרין (כ"ב, ב), ממנה עולה, לפירושו, שפרוע ראש אינו מחלל עבודתו. הרמב"ן חולק על השוואת קרוע בגדים לפרוע ראש, ולדעתו לא נאמר בקרוע בגדים אלא הדין האמור בסוגייתנו.

כמה דעות נאמרו ביישוב הסתירה ברמב"ם, ועיקרם, שבגד מקורע, הפוסל את העבודה, חמור יותר בכך שיש בו קרעים רבים (ר"י קורקוס ורוב האחרונים), או שהבגד התבלה ונקרע מעצמו (מנחת יהודה), או שהקריעה חיסרה מגוף הבגד (ראש המזבח). לעומת זאת, קריעה מוגבלת כדרך אבלים, הנעשית בבגד טוב, אינה פוסלת את העבודה. יש מי שחידש, שקרוע בגדים שעבודתו כשרה היינו כהן הלובש בגד חול קרוע בנוסף לבגדי הכהונה (נצי"ב).

לדעת האחרונים הנ"ל שבבגד מקורע האמור בסוגיה כאן אין חיוב מיתה, שני הדינים הפוכים לגמרי: כאן עבודתו פסולה ואינו חייב מיתה, וקרוע בגדים עבודתו כשרה וחייב מיתה. לדבריהם, צריך לומר שבבגד מקורע יש צד קולא, מפני שמדובר בקרע מועט, ואילו בקרוע בגדים יש צד קולא משום שמדובר בבגד של חול (מנ"ח ונצי"ב, והסבירו בטעמים שונים מדוע בגד החול אינו פוסל משום ייתור בגדים). אפשרות אחרת: בגד מקורע קל יותר משום שאין זו קריעה כדרך אבלים, אלא שהבגד מבוזז (משמע ברדב"ז).

באשר לאפשרות לתפור את הבגד ולתקן את הקרע, ראה 'שערי היכל' למסכת יומא, מערכה כפג.

"בגדי מקורעים". כאשר בגד הכהונה בלוי ובו קרעים מרובים, והקרע אף מחסיר חלק מן הבגד - עבודתו של הכהן פסולה. יש אומרים שהוא אף חייב מיתה בידי שמים, כדון "מחוסר בגדים".

טוב, אלא שנעשה בו קרע (מנחת יהודה)⁸. ג. 'בגד מקורע' הוא בגד שהקריעה חיסרה חלק ממנו, ונמצא שהכהן אינו לבוש לגמרי, ולכן דינו כמחוסר בגדים. 'קרוע בגדים' הוא קריעה כדרך אבלים, שאינה מחסרת מגוף הבגד (ראש המזבח, וכשיטתו הנ"ל; נתיבות חיים ח"א סי' כב).

לדעת הרדב"ז ובעל מנחת חינוך הנ"ל, שכהן שבגדו קרוע אינו חייב מיתה, נמצא שיש כאן שלושה דינים: באחד (האמור בסוגיה כאן, ובהל' כלי המקדש) עבודתו

פסולה ואינו חייב מיתה; בשני (בהל' ביאת המקדש) הדין הפוך: עבודתו כשרה, וחייב מיתה; ובשלישי, במחוסר בגדים, עבודתו פסולה וחייב מיתה. לפי דעה זו התירוצים דלעיל אינם מספיקים, שכן נדרש הסבר מדוע הבגד הקרוע יותר (על פי כל תירוצ) קל יותר לעניין חיוב המיתה.

במנחת חינוך מסביר את ההבדל בין הדינים כך: א. בגד כהונה קרוע בקרע מועט – זוהי הקריעה האמורה בסוגיה כאן, והיא פוסלת את בגד הכהונה, והכהן העובד בו – עבודתו מחוללת; אך אינו בגדר 'מחוסר בגדים', ואינו חייב מיתה. ב. בגד כהונה קרוע לגמרי, כך שבטל ממנו שם בגד ואינו מקבל טומאה – כהן הלובשו נחשב למחוסר בגדים, החייב מיתה ומחלל עבודה. ג. בגד כלשהו (כלומר, בגד כהונה או בגד חולין) הקרוע בשיעור טפח ומעלה – זוהי הקריעה הכלולה באיסור "לא תפרומו", עליו מדבר הרמב"ם בהל' ביאת המקדש, והעובד בבגד זה חייב מיתה, משום איסור זה. דברי הרמב"ם "אע"פ שעבודתו כשרה" אין פירושה שתמיד עבודתו כשרה, ואדרבה, כדרך כלל עבודתו פסולה, מחמת הדין הראשון, שבגד הכהונה שלו קרוע; אך יתכן מצב שעבודתו כשרה, אם בגדי הכהונה שלו שלמים, והוא הוסיף עליהם בגד הקרוע לגמרי. מקרה זה אינו נחשב ל'ייתור בגדים', שכן הבגד הנוסף, הקרוע לגמרי, הרי הוא כמי שאינו, ונמצא שלא עבר אלא על "לא תפרומו" (כעין זה גם במקדש דוד סי' לו, א).

בדומה לכך כתב הנצי"ב (משיב דבר ח"ב סי' צט): איסור ייתור בגדים נאמר רק בתוספת בגדי קודש, אך אין מניעה שכהן ילבש בגדי חול נוסף על בגדי הכהונה (ראה מערכה

8. ועיין במהר"י קורקוס שם, שהעלה אפשרות לפרש כך.